

Александров Д.В.

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б.Хмельницького

ДУХОВНО-ЦІННІСНЕ ОСВОЄННЯ СВІТУ ТА МОРАЛЬНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Культурне вимірювання сучасності з властивими процесами підвищеної селективності, акумуляції, виснаження, диверсифікації доволі неоднозначно впливає на ціннісний світ студентства, ускладнюючи вироблення особистісних етико-релігійних засад, морального стрижня та власної життєвої позиції.

В світовій соціокультурній ситуації «up-to-date» виникає розрив між загальнолюдськими культурними цінностями і пропонованими орієнтирами, які зводяться, головним чином, до технології успіху. У наукових колах суспільствознавців все більше набуває актуальності доволі песимістична ідея стосовно відсутності майбутнього у людства, яке не зосереджує увагу на гуманітарному розвитку особистості та розвитку духовно-культурних аспектів буття. Як свідчить історичний досвід, повноцінне життя людини стає неможливе без органічного поєднання духовних і матеріальних прагнень та інтересів, тоді як крен в той чи інший бік негативно позначається на житті конкретної особистості й суспільства в цілому [1, С.126].

Коли людство потрапляє в кризову ситуацію, пов'язану з перехідним станом, відразу набуває пріоритетного значення соціокультурний вимір, його організація, функціонування, подальший розвиток. Про це красномовно свідчить і досвід сучасної України. Кризовий стан нашого суспільства обумовлений не тільки і не стільки кризою промислового і сільськогосподарського виробництва, скільки духовною кризою, коли стара ціннісно-нормативна система вже зруйнована, а нова поки що не створена, коли відсутня зрозуміла та загально визнана консолідуєча соціум культурна площина [2].

Сучасна девальвація моральних цінностей, відсутність істинної віри у культурно-релігійному вимірі, меркантилізм у відносинах на всіх рівнях свідчать про необхідність підвищити увагу до культурних норм та умов реалізації пріоритету загальнолюдського, що більшою мірою залежить від нашої здатності орієнтуватись в специфіці культури, релігії та моральної рефлексії. Ця здатність

властива будь-якій розвиненій особистості, тому вважаємо, що вища освіта поза вивченням культурного досвіду людства виявляється фактично неповноцінною. Сучасний студент має орієнтуватись у багатовіковій рефлексії соціокультурних питань віри, моралі, добра і зла, щастя і сенсу буття, справедливості, гідності, свободи, тощо. Звертаючись до класичних творів Платона, Сенеки, Августина, Ф.Аквінського, І.Канта, Г.Гегеля, Л.Фейєрбаха, І.Гердера, Ф.Грегоровіуса, Г.Сковороди, В.Соловйова та доробку сучасних дослідників (Х. Ортега-і-Гассет, К.Леві-Стросс, У.Еко, К.Манхейм, Е.Гідденс та інших) сьогодні вища освіта вже перестає бути естафетною палицею від одного суб'єкта до іншого, а все більше стає пов'язаною зі створенням умов, за яких стають можливими процеси породження знань самими студентами в процесі активної виховної діяльності.

Сьогодні студентство має розглядатись не як «сосуд», який треба наповнити знаннями, а як «факел», який слід запалити та надати необхідні умови до яскравого горіння. Необхідними стають освітні стратегії нелінійного відкритого діалогу, прямого та зворотного зв'язку, так би мовити умови «солідаристської освітньої пригоди», де суб'єкти освітнього простору працюють у єдиному темпоритмі, формують проблеми сумісного дослідження, отримують не стільки «знаю, що», скільки «знаю, як» (know-how). Вирішальна роль має відводитись суб'єкту пізнання, настановам його свідомості та ціннісним вподобанням в обранні можливих шляхів розвитку у стані кризи сучасного суспільства. Усвідомлення множинності шляхів та тенденцій, наявність альтернатив напряму пов'язана з усвідомленням можливості покращення світу, пошуків істини з пошуком власного блага.

Українське студентство знов отримує можливість навчитись діяти відповідно настановам східної або західної ментальності: «піддається течії, щоб перемогти», або «перемогати за будь-яких умов незважаючи ні на що». Зрештою, має шанс встановити контроль над тим, що сприймає та відтворює у своїй діяльності, а також елімінувати негативні відхилення масової культури ззовні.

Пізнання та відтворення складного світу культури пов'язане з розв'язанням протиріч та антиномій, які виявляються сигналом зіткнення з глибинами реального. Це стимулює у студентства розвиток мислення про складне та мислення в складності. Мислення про складне необхідне для пізнання багаторівневих культурних процесів, синкретичного сприйняття релігії як явища з різноманітними конфесіями і напрямками, розуміння світу моралі як внутрішнього координатора власних вчинків. Мислення в складності передбачає

пізнання багатства сенсів, якими сповнений культурний вимір буття, з їх ієрархію, емерджентністю, еволюційністю та спонтанністю процесів.

Сьогодні активно проводяться дискусії стосовно екології розуму та екології пізнання студентської молоді. Когнітивні підвалини в просторі пізнання є так би мовити аналогом екологічної ніші в біологічному середовищі. В освітньому просторі активно обговорюється принцип екології ідей, тобто способу їх сумісного подання та співіснування. Ідеї знаходять шляхи інтеграції та трансформації, одні ідеї спонтанно народжуються, інші продовжують існувати, виправдовувати своє місце та правильність, треті змінюються, залишаючи місце іншим ідеям, четверті втрачаються, або навпаки входять у скарбницю людської культури. Вищі навчальні заклади стикаються з необхідністю проілюструвати цілісну панораму ідей, щоб допомогти студенту обрати свої координати розвитку, краще усвідомити власну життєву позицію. Адже пізнавальна активність створює й саме зовнішнє по відношенню до когнітивного агента середовище – в сенсі відбору, селекції суб'єктом із культурного світу того, що зрештою впливає на його здібності та орієнтири. Відтак, свідоме прагнення бути творцем своєї долі, культурно збагачує та ментально оновлює молоду людину.

Поза сумнівом, ми переживаємо часи, що як ніколи вимагають особистого пошуку себе, власного покликання, моральної відповідальності. На початку 50-х років ХХ ст. український філософ М.Шлемкевич справедливо зазначив: «Не знайдемо нашої правди, краси і щастя, повертаючись або озираючись на пройдений шлях. Тільки рухаючись вперед, переосмислюючи досвід і досягнення минулого в нові кристали думки, образу, життєвої позиції, – відчинимо двері гідного майбутнього» [4, С.32]. Загалом, студентська молодь здатна досягти чогось тільки тоді, коли має мужність бути собою, збагатити власну культуру, приймати свою історичну і особисту відповідальність. Саме цьому, власне, і вчить справжня культурна практика, саме ці її уроки набувають сьогодні особливого значення.

Литература:

1. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості / Бех І.Д. // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 124-129.
2. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме. М.Хайдеггер // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 314-356.
3. Духовність. Культура. Нація. Збірник наукових статей. Вип.5. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 342 с.
4. Шлемкевич М. Загублена українська людина / М.Шлемкевич. – К. : МП Фенікс, 1992. – 158 с.